

ਮਾਣਯੋਗ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਕੋਲੋਂ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਸਾਬਕਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾ. ਮੁਖਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ।

ਖੇਤੀ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਿਸਾਨ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੱਟੂ ਦੇ 66 ਸਾਲਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੱਦੀ 20 ਏਕੜ ਅਤੇ 10 ਏਕੜ ਠੋਕੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਨ 2012 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਨ 1965 ਤੋਂ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੁਤੱਲਕ ਨਵਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ 1980 ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੀ ਏ ਯੂ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਕਮੇਟੀ, ਪੀ ਏ ਯੂ ਕਿਸਾਨ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਗਵਰਨਿੰਗ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਗਰੁੱਪ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ-ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਚੰਗੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪੂਰੀ ਟੇਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨਾਲ, ਸੋਲਨ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੀਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਧੀਆ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਸੰਨ 1966

ਤੋਂ ਜ਼ੀਰੋ ਟਿੱਲੇਜ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ 10 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਵਧੀਆ ਝਾੜ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਣਕ ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈ। ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਨਾਲ ਉਗਾਈ ਕਣਕ ਦੇ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਨ 2009 ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੈਪੀਸੀਡਰ ਨਾਲ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਰਕਬਾ 20 ਕਿੱਲੇ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਣਕ ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬੀਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਗਾਈ ਕਣਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਾਹਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਬੈਂਡਾਂ ਤੇ ਵੀ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਕਣਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੈਪੀਸੀਡਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਉੱਗਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਮਲਚਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਸਾਲ 5-5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੇਜ਼ਰ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਪੱਧਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਨ 2008 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਝੋਨਾ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟਰ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਉਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟਰ ਨਾਲ ਝੋਨਾ ਛੇਤੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਵਿੱਥਾਂ ਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦਾ ਵਧੀਆ ਝਾੜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤੇ ਲਾਗਤ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਟੈਸ਼ੀਓਮੀਟਰ ਯੰਤਰ ਵਰਤ ਕੇ ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰਾ ਪੱਤਾ ਚਾਰਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਘਟਾਈ ਹੈ।

ਸੰਨ 2010 ਵਿੱਚ 3 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦਾ ਵੱਧ ਝਾੜ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਹੋਰ ਵਧਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ ਉਹ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਬਾਸਮਤੀ, ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ, ਗੰਨਾ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਛੋਲੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਕੋਲੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਹਲਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿੱਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਣਕ ਦੇ ਬੈਂਡਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਖਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਕਾਢ ਵੀ ਕੱਢੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲੱਗ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ।

ਸੰਨ 2007 ਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦਾ ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਅਤੇ ਫਾਊਡੇਸ਼ਨ ਸੀਡ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਦੁੱਗਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਧੂ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ 25-30 ਹਜ਼ਾਰ ਕਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਅਗੇਤੀ ਫ਼ਸਲ ਲੈਣ ਲਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰੰਗ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਉਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 2 ਕਨਾਲ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਰਹਿਤ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਫਲ ਲੈਣ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਬਗੀਚੀ ਦਾ ਮਾਡਲ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਣਕ ਹੈਪੀਸੀਡਰ ਨਾਲ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਤ ਮੱਝਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 10 ਬਕਸੇ ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੜਾਈ ਲਿਖਾਈ ਭਾਵੇਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਹੈ।